

5. Η Εικονομαχία (726-843)

Μπακάλης Κώστας

history-logotexnia.blogspot.com

■ Τι ορίζουμε ως Εικονομαχία;

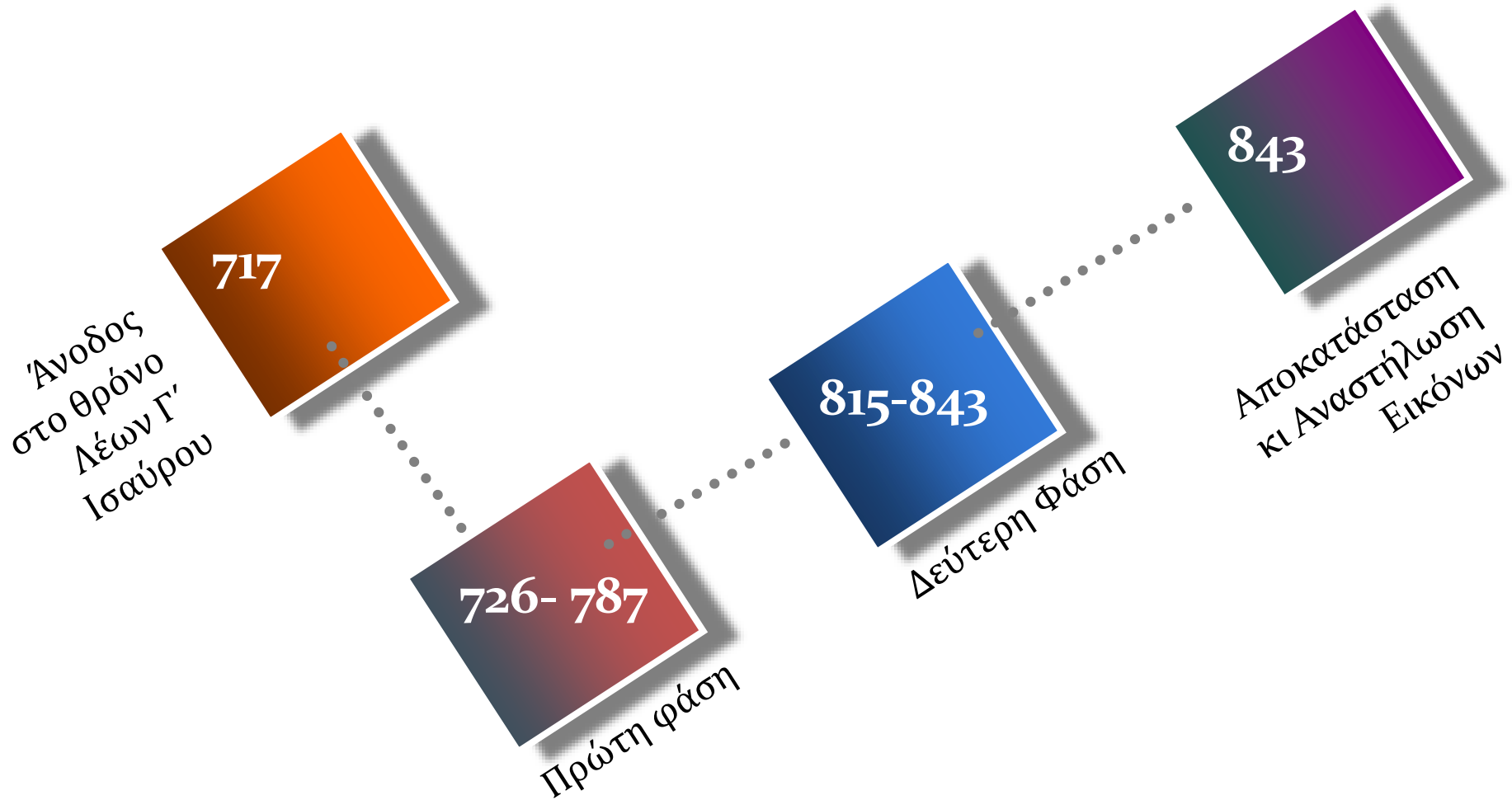
Από τις αρχές του 8ου ως τα μέσα του 9ου αι. το Βυζάντιο συγκλονίστηκε από τη διαμάχη της Εικονομαχίας, πνευματικής κίνησης που συνδέθηκε στενά με το ακόλουθο ερώτημα: Είναι σύμφωνη με τις παραδόσεις της Ορθοδοξίας ή όχι η λατρεία των εικόνων;

Εικονομαχία:

- Πότε; Πού;
- Τι ήταν ακριβώς;
- Ποιο ερώτημα τέθηκε;

■ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ

Λίγη ακόμη Ιστορία...

Οι ρίζες της εικονομαχίας

Αφήγηση από το βιβλίο της Β' Γυμνασίου: «Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή» των
Λ. Τσακσίρα, Ζ. Ορφανουδάκη, Μ. Θεοχάρη, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1999 (σ.173)

Η θρησκευτική πολιτική των **Ισαύρων** γενικά χαρακτηρίζεται από την προσπάθειά τους να **εξουσιάζουν** την **Εκκλησία** και να έχουν κάτω από τον έλεγχό τους τη δράση εκκλησιαστικών και παρεκκλησιαστικών παραγόντων. Καταπολέμησαν την εξάπλωση των μοναστηριών και διόριζαν οι ίδιοι τους επισκόπους.

Το πρόβλημα της λατρείας των εικόνων δεν ήταν καινούργιο.

Όπως ξέρουμε οι πρώτοι χριστιανοί δεν είχαν εικόνες. Όταν αργότερα με την εξάπλωση του χριστιανισμού χρησιμοποιήθηκαν εικόνες κι άρχισε η προσκύνησή τους δημιουργήθηκε μια διαφορά απόψεων πάνω στο θέμα: *Είναι σωστό να προσκυνούν οι χριστιανοί εικόνες ή όχι;*

**ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ**

Συνέχεια

Στις αρχές του 8^{ου} αιώνα οι «θαυματουργές εικόνες», τα διάφορα κειμήλια της Εκκλησίας και τα λείψανα των αγίων που οι μοναχοί περιέφεραν από τόπο σε τόπο λατρεύονταν με τρόπο που δεν είχε καμιά σχέση με το περιεχόμενο και το νόημα της χριστιανικής πίστης. **Η υπερβολή αυτή έκανε τους Άραβες να διακηρύχνουν, πως οι χριστιανοί είναι ειδωλολάτρες και πολυθεϊστές. Ήταν μια επικίνδυνη για το Βυζάντιο προπαγάνδα.**

Από την άλλη τα μοναστήρια πλήθαιναν διαρκώς. Είχαν αποκτήσει μεγάλες περιουσίες από δωρεές και καθώς ήταν απαλλαγμένα από φόρους ζημίωναν την οικονομία του κράτους. Ο αριθμός των μοναχών γινόταν όλο και μεγαλύτερος και η επιρροή τους πάνω στις λαϊκές τάξεις στεκόταν εμπόδιο για κάθε μεταρρυθμιστική προσπάθεια.

Όλη αυτή η κατάσταση έκανε την Κυβέρνηση ν' ανησυχεί και την ανάγκασε να πάρει μέτρα για τον περιορισμό του κακού. **Όμως η βιαιότητα της πολιτικής των Ισαύρων έθιξε το θρησκευτικό συναίσθημα των λαϊκών τάξεων και την αυτοτέλεια της Εκκλησίας.** Αντιθέσεις που κρυφοζούσανε καιρό βρήκαν τρόπο να βγουν στην επιφάνεια.

ΠΡΟΤΑΣΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ

R.P. Boris Bobrinskoy

Σύντομη Ανασκόπηση της Εικονομαχίας

http://www.myriobiblos.gr/texts/greek/contacts_bobrinskoy_querelle.html

«Είστε
Ειδωλολάτρες
και
πολυθεϊστές»

A. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ

Το κίνημα της Εικονομαχίας συντάραξε για περισσότερο από έναν αιώνα το Βυζαντινό Κράτος (726-843)

Οι δύο πρώτοι Ίσαυροι 1ο (Λέων Γ' και Κωνσταντίνος Ε'), σε συνεργασία με εκπροσώπους του ανωτέρου κλήρου υπήρξαν:

- οι πρωτεργάτες του κινήματος της Εικονομαχίας
- αλλά το κίνημα δεν μπορεί να θεωρηθεί καρπός της βούλησης ενός ή δύο αυτοκρατόρων με ιδιότυπες θρησκευτικές ιδέες.

Λέων Γ' (717-741)

- καταγόταν από την Γερμανικεία της Β. Συρίας

Κωνσταντίνος Ε' (741-775)

- ο γιός του Λέων Γ'

ΑΙΤΙΑ

1. Ιδεολογική βάση του κινήματος υπήρξαν οι ανεικονικές αντιλήψεις :

των κατοίκων των ανατολικών επαρχιών οι οποίες στηρίζονταν στο επιχείρημα ότι δεν συμβιβάζεται :

- ➔ η απεικόνιση του θείου με ανθρώπινη μορφή
- ➔ με το χαρακτήρα του Χριστιανισμού, ως καθαρά πνευματικής θρησκείας

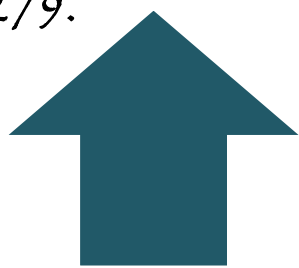
2. Προκαλούσαν σοβαρές αντιδράσεις οι υπερβολές της λατρείας των εικόνων και των λειψάνων

- που άγγιζε τα όρια της δεισιδαιμονίας ανάμεσα στο λαό
 - ✓ ιδιαίτερα στις ευρωπαϊκές επαρχίες.
-

Επιχειρήματα των εικονομάχων

Οι εικόνες αναπληρώνουν τα είδωλα και άρα αυτοί που τις προσκυνούν είναι ειδωλολάτρες [...]. Όμως δεν πρέπει να προσκυνούμε κατασκευάσματα των ανθρώπινων χεριών και κάθε είδους ομοίωμα [...]. Πληροφόρησέ με ποιος μας κληροδότησε αυτή την παράδοση, δηλαδή να σεβόμαστε και να προσκυνούμε κατασκευάσματα χεριών, ενώ ο Θεός απαγορεύει την προσκύνηση, και εγώ θα συμφωνήσω ότι αυτό είναι νόμος του Θεού.

Από επιστολή του Λέοντος Γ' στον πάπα Γρηγόριο Β', *Travaux et memoires* 3 (1968) 279.

Ποια ήταν τα κυριότερα επιχειρήματα των εικονομάχων και των εικονολατρών; Ποιος υπερασπίζεται τις εικόνες;

Επιχειρήματα των εικονολατρών

Εφόσον προσκυνώ και σέβομαι το σταυρό και τη λόγχη, τον κάλαμο και τον σπόγγο, με τα οποία οι θεοκτόνοι Ιουδαίοι προσέβαλαν και σκότωσαν τον Κύριό μου, γιατί όλα αυτά στάθηκαν όργανα του έργου της σωτηρίας των ανθρώπων, πώς να μην προσκυνήσω και τις εικόνες που κατασκευάζουν οι πιστοί με αγαθή προαίρεση και με σκοπό τη δοξολογία και την ανάμνηση των παθημάτων του Χριστού; Και εφόσον προσκυνώ την εικόνα του σταυρού που κατασκευάζεται από οποιοδήποτε υλικό, πώς να μην προσκυνήσω την εικόνα του Χριστού που κατέστησε σωτήριο τον σταυρό; Ότι δεν προσκυνώ την ύλη είναι φανερό, διότι, αν καταστραφεί το εκτύπωμα ενός σταυρού που είναι κατασκευασμένος από ξύλο, παραδίδω το ξύλο στη φωτιά. Το ίδιο συμβαίνει και με το ξύλο των εικονισμάτων, όταν αυτά καταστραφούν.

Ιωάννης Δαμασκηνός, Περί εικόνων, Λόγος δεύτερος, κεφ. 19, *Migne, Patrologia Graeca*, τ. 94, στήλη 1305.

«Ο χείμαρρος των αρνητικών απόψεων έναντι των εικόνων, στις οποίες ο καθαρά πνευματικός χαρακτήρας του χριστιανισμού έμοιαζε ασυμβίβαστος με τη λατρεία τους, ήταν πρόδηλος κυρίως στις ανατολικές περιφέρειες της αυτοκρατορίας, όπου διατηρούνταν σημαντικά υπολείμματα μονοφυσιτών... Όμως, χρειάστηκε η επαφή με τον αραβικό κόσμο για να ανάψει η εικονοκλαστική πυρκαγιά... Οι Άραβες, που διέσχιζαν για δεκαετίες την Μικρά Ασία, δεν έφεραν στο Βυζάντιο μόνο τη ρομφαία, αλλά επίσης και τον πολιτισμό τους και μαζί με αυτόν, τον καθαρό τρόπο του Ισλάμ για την απεικόνιση του ανθρώπινου προσώπου. Ορίστε λοιπόν πώς γεννιέται η εικονομαχία στις ανατολικές επαρχίες της Αυτοκρατορίας, με μια μοναδική διασταύρωση της ακόρεστης για καθαρή πνευματικότητα χριστιανικής πίστης με τα αιρετικά εικονοφοβικά δόγματα, τις έννοιες παλαιών χριστολογικών αιρέσεων και, τέλος, με τις επιδράσεις των μη-χριστιανικών θρησκειών του Ιουδαϊσμού και ειδικότερα του Ισλάμ. Μετά τη νίκη στην πολεμική εξόρμηση της Ανατολής, με τις διεισδύσεις του ανατολικού πολιτισμού, αρχίζει μια σχέση με τη μορφή της εικονομαχίας».

Γ. Ostrogorsky. Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους, Παρίσι 1956, σσ. 189-190.

▲ Πολλοί λαϊκοί και κληρικοί πίστευαν ότι οι εικόνες και τα ιερά λείψανα ήταν θαυματουργά. Μικρογραφία που εικονίζει στρατόπεδο. Στο κέντρο ένας ιερέας μαζί με στρατιώτες που γονατίζουν και προσκυνούν μια λειψανοθήκη (σκεύος που περιέχει λείψανα αγίων). 12ος αιώνας, Μαδρίτη (Ισπανία), Εθνική Βιβλιοθήκη.

3. Κατά τη διάρκεια του 8^{ου} αιώνα

η κεντρική εξουσία έλαβε μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

■ Αυτά δικαιολογούνται από την **κρισιμότητα των περιστάσεων**, που αντιμετώπιζε η αυτοκρατορία την περίοδο αυτή

✓ **τα αραβικά πλοία**

■ όργωναν τις βυζαντινές θάλασσες

■ λεηλατούσαν ακτές, νησιά και πόλεις

■ παρέλυαν το εμπόριο

■ απειλούσαν ακόμη και την ίδια τη Βασιλεύουσα

✓ **οι Βυζαντινές επαρχίες στη Βαλκανική**

■ είχαν κατακλυσθεί από Σλάβους

■ υπέφεραν από τις επιδρομές των Βουλγάρων (νέος γείτονας)

ΑΙΤΙΑ

4. Η εικονομαχική πολιτική ήταν :

η μόνη που θα μπορούσε να **συμφιλιώσει την κεντρική εξουσία με τους πληθυσμούς της Μ. Ασίας** αυτή που **αποφάσισαν να εφαρμόσουν οι αυτοκράτορες της δυναστείας των Ισάυρων.**

■ **Επειδή :** Η σωτηρία της Αυτοκρατορίας εξαρτιόταν από τους αγροτικούς πληθυσμούς της Μ. Ασίας

✓ που **υπηρετούσαν τους θεματικούς στρατούς**

✓ και **απέρριπταν την ιδέα της αναπαράστασης του θείου.**

Η πολιτική αναγκαιότητα της εικονομαχίας

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες γινόταν όλο και πιο φανερό, ότι η σωτηρία της Αυτοκρατορίας εξαρτιόταν αποκλειστικά από τους αγροτικούς πληθυσμούς του εσωτερικού της Μ. Ασίας Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, ότι η εικονομαχική πολιτική, που ήταν εντελώς αντίθετη σ' ότι θύμιζε τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό και την παλιά ιδεολογία, θα μπορούσε να συμφιλιώσει την Κωνσταντινούπολη με τους αγροτικούς πληθυσμούς της ανατολικής Μ. Ασίας, που εξαθλιωμένοι και πάμφτωχοι αποζούσαν από τη γη, που τώρα όφειλαν να υπερασπίσουν από τους επιδρομείς.

Ε. Γλύκατζη -Αρβελέρ, *Η πολιτική ιδεολογία του Βυζαντινού Κράτους, με τ. Τ. Δρακοπούλου, Αθήνα 1977. 34*

➡ Με βάση το παράθεμα και τις ιστορικές σας γνώσεις να αναφερθείτε στην πολιτική αναγκαιότητα που επέβαλε την εικονομαχία και τη λαϊκή αντίληψη που υπηρετούσε.

Και μια σύγχρονη άποψη για την εικονομαχία

«Η παθιασμένη λογοτεχνία της εποχής, η μόνη που έφτασε ως εμάς, αμαυρώνει και δυσφημεί σκόπιμα το έργο και την προσπάθεια των εικονομάχων αυτοκρατόρων, που εργάστηκαν όλοι και με όλες τους τις δυνάμεις για να σώσουν το Βυζάντιο από τον αραβικό κίνδυνο».

Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ, *Η πολιτική ιδεολογία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*

- Ποιες από τις παρακάτω φράσεις μπορεί να είπε ένας εικονολάτρης και ποιες ένας εικονομάχος; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
- Πηγή: http://museduc.gr/docs/Istoria/B/LAI_K3_K4.pdf

B. ΕΝΑΦΕΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ

Η ΑΦΟΡΜΗ

▲ <http://kallistorwntas.blogspot.gr/2012/05/726.html>

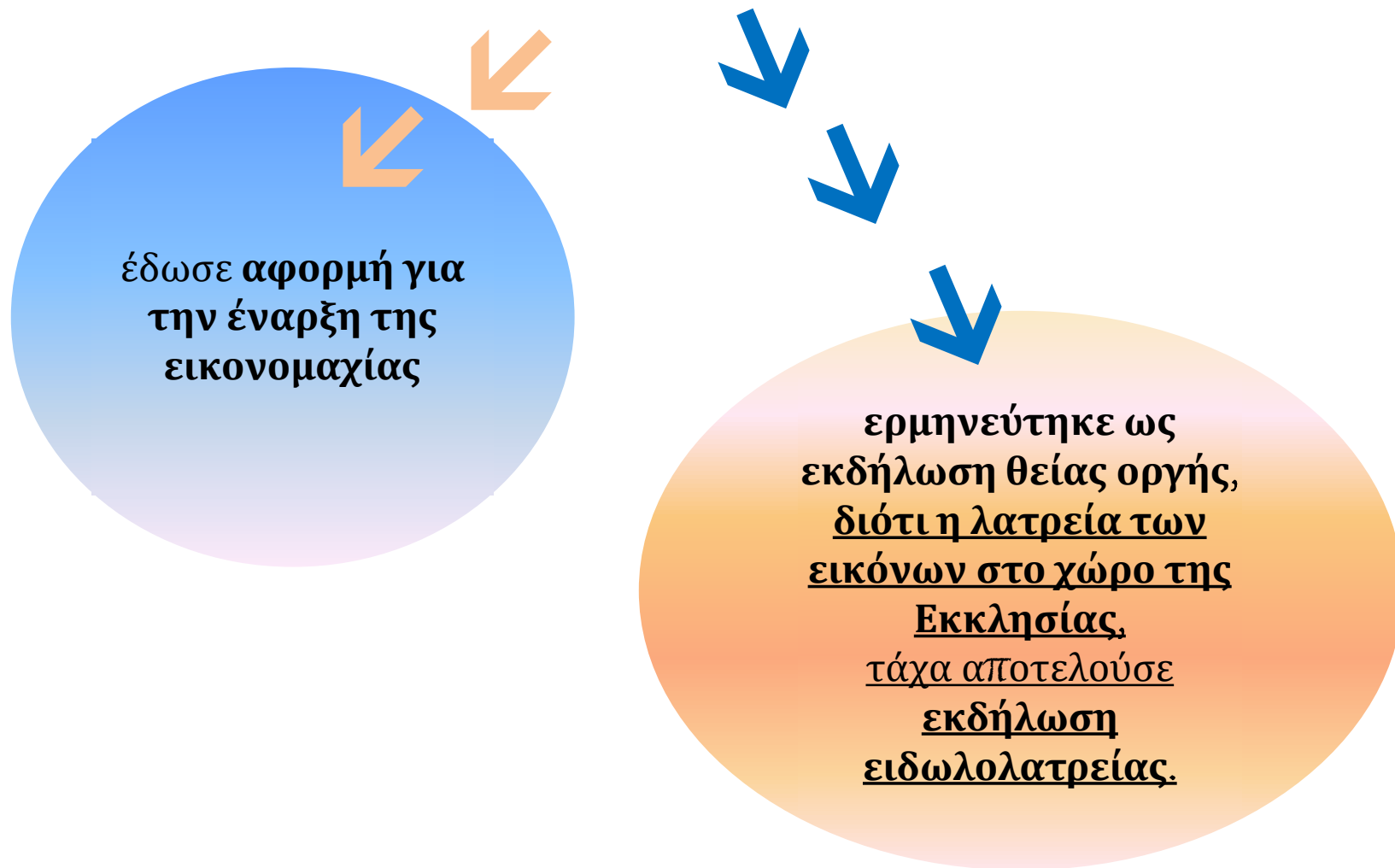
➡ Ποια η ερμηνεία που έδωσαν στην έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας (παράθεμα) οι εικονομάχοι και ποια οι εικονολάτρες; Ποιο χαρακτηριστικό της μεσαιωνικής νοοτροπίας αποκαλύπτουν οι συγκεκριμένες ερμηνείες;

Η έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας και η έναρξη της εικονομαχίας

Τον ίδιο χρόνο (726), το καλοκαίρι, ανέβρασε η θάλασσα και σαν από καμίνι σηκώθηκε ατμός από το βυθό ανάμεσα στη Θήρα και τη Θηρασία. Αυτό κράτησε κάμποσες μέρες. Στο μέσο αυτό της φοβερής φωτιάς σχηματίστηκε ένα νέο νησί που συνενώθηκε με το νησί Ιερά. Όπως η Θήρα και η Θηρασία, έτσι και το νεοσχημάτιστο νησί όφειλε τη γένεσή του στην έκρηξη του ηφαιστείου και δημιουργήθηκε στη διάρκεια της βασιλείας του αντίχριστου Λέοντος. Ο αυτοκράτορας εξήγησε αυτό το σημάδι της θείας οργής εναντίον του με τρόπο ευνοϊκό για τον εαυτό του και σήκωσε ακόμη πιο αναίσχυντο πόλεμο εναντίον των αγίων και σεπτών εικόνων. Και ο λαός της Βασιλεύουσας εξαιτίας της απέραντης λύπης του για τις καινοφανείς διδασκαλίες προσπάθησε να επιτεθεί και να σκοτώσει τους στρατιώτες του αυτοκράτορα που καθαίρεσαν την εικόνα του Χριστού στη Χαλκή Πύλη. Και τότε πολλοί από αυτούς τιμωρήθηκαν για την ευσέβειά τους με ακρωτηριασμούς, μαστιγώσεις, εξορίες και πρόστιμα και ιδιαίτερα οι αριστοκράτες και επιφανείς.

Θεοφάνης, Χρονογραφία, έκδ. C. de Boor, τόμ. 1, Λειψία 1883, 404-405

Ένας καταστροφικός σεισμός με επίκεντρο το θαλάσσιο χώρο
μεταξύ Θήρας και Θηρασίας (726)

■ Το 726

Ο Λέων Γ΄

➔ εξαπέλυσε την **πρώτη επίθεση** κατά των εικόνων

➔ με διαταγή του ο στρατός **απομάκρυνε** μια **εικόνα** του **Χριστού** από τη **Χαλκή Πύλη** των **ανακτόρων**

Το πλήθος οργισμένο

⌘ **αντέδρασε**
⌘ και **ξέσπασαν οδομαχίες**

Η αντίδραση κατά της εικονομαχικής πολιτικής **ασπλώθηκε**

από την πρωτεύουσα
➔ στο **Θέμα Ελλάδος** (σημερινή ανατολική Στερεά Ελλάδα)

Ο θεματικός στόλος

✓ **κινήθηκε** εναντίον του Λέοντος

✓ **κατατροπώθηκε** κοντά στον Ελλήσποντο

▲ http://vizantinonistorika.blogspot.gr/2013/04/blog-post_8.html

«Το πρώτο αίμα κυλάει κατά τη διάρκεια μιας λαϊκής στάσης που προκλήθηκε από την καταστροφή της εικόνας του Χριστού της Χαλκοπρατείας, πάνω από μία από τις πύλες του αυτοκρατορικού ανακτόρου».

http://www.myriobiblos.gr/texts/greek/contacts_bobrinskoy_querelle.html

■ Το 730

Το 730 εκδόθηκε το πρώτο επίσημο εικονομαχικό διάταγμα

που προέβλεπε:

✓ **καταστροφή των εικόνων**

✓ **διώξεις κατά των εικονοφίλων, οι οποίες πήραν στην πράξη διάφορες μορφές**

➤ **Βασανιστήρια**

➤ **Εξορίες**

➤ **δημεύσεις περιουσιών**

αλλά βρήκε αντίθετη την εκκλησία της Ρώμης

ο πάπας, δυσαρεστημένος

■ **στράφηκε αργότερα προς τους Φράγκους**

■ **συνδέθηκε στενά με τους ηγεμόνες τους**

☛ **έτσι η εικονομαχία είχε αρνητικές συνέπειες για τις σχέσεις της Αυτοκρατορίας με τη Δύση**

Μια ειρηνική διαμαρτυρία- παραίτηση

«Όταν ο Λέων Γ' εξέδωσε το Διάταγμα κατά των αγίων και σεπτών εικόνων προσκάλεσε τον αγιότατο πατριάρχη Γερμανό να το υπογράψει. Ο γενναίος ιεράρχης όμως αρνήθηκε την υπογραφή και την αρχιεροσύνη του. Έδωσε τα ιερά άμφιά του στον αυτοκράτορα και είπε: «Αυτό που ζητάς από μένα, βασιλιά, είναι αδύνατο να το κάνω, χωρίς απόφαση Οικουμενικής Συνόδου». Και φεύγοντας πήγε στο πατρικό του σπίτι, στο Πλατάνι, και ησύχασε». Θεοφάνης (Ιστορικός της εποχής).

◀ Στην εξέλιξη της ζωγραφικής της περιόδου 610-843, καθοριστικό ρόλο έπαιξε η εικονομαχική διένεξη (726-843), κατά τη διάρκεια της οποίας καταστρέφεται μεγάλο τμήμα απεικονίσεων ιερών προσώπων και σκηνών.

Στην εικόνα, καταστροφή της εικόνας του Χριστού από εικονομάχους. Λεπτομέρεια από το Ψαλτήρι Khludov, 857-865.

Moscow, State Historical Museum, κώδ. gr. 129, φ. 67α.

Γαλάβαρης, Γ., *Ελληνική Τέχνη: Ζωγραφική Βυζαντινών Χειρογράφων*, Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα 1995, σ. 45, εικ. 15.

© State Historical Museum, Moscow

<http://www.ime.gr/chronos/09/gr/gallery/main/others/t1p2.html>

■ Την υπόθεση των εικονολατρών υπερασπίστηκε θεωρητικά ο μεγαλύτερος θεολόγος της εποχής του, ο **Ιωάννης Δαμασκηνός**, που έζησε στην επικράτεια του αραβικού Χαλιφάτου και πέθανε γύρω στα 750.

◀ Ένας από τους κυριότερους υπερασπιστές της λατρείας των εικόνων ήταν ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός, που γεννήθηκε στη Δαμασκό της Συρίας στα μέσα του 7ου αιώνα.

Στην εικόνα, ο Ιωάννης Δαμασκηνός.

Μικρογραφία χειρογράφου, 12ος αιώνας.

‘Αγιο Όρος, Μονή Ιβήρων, κώδ. 463

(Βαρλαάμ και Ιωάσαφ), φ. 1β. Πελεκανίδης, Στ., Χρήστου, Π., Μαυροπούλου-Τσιούμη, Χρ., Καδάς, Σ., *Οι Θησαυροί του Αγίου Όρους:*

Εικονογραφημένα χειρόγραφα, παραστάσεις-επίτιτλα-αρχικά γράμματα, τ. Β’, Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα 1975, σ. 60, εικ. 53. ©

Ιερά Κοινότητα Αγίου Όρους, ‘Αθως

<http://www.ime.gr/chronos/09/gr/gallery/main/people/pn4cp1.html>

► Σελίδα από χειρόγραφο του 9ου αιώνα. Περιέχει έργα του θεολόγου Ιωάννη Δαμασκηνού (675–754 περίπου), που ήταν ο βασικός υποστηρικτής των εικόνων και ένας από τους πιο σημαντικούς εκκλησιαστικούς συγγραφείς αυτή την περίοδο. Μεταξύ 820–835, Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας.

Γ. ΚΟΡΥΦΩΣΗ ΤΗΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ

Η εικονομαχία επί Κωνσταντίνου του Ε΄ :

- κορυφώθηκε

προσέλαβε διαστάσεις ανελέητης εκστρατείας:

- εναντίον των μοναχών και των μοναστηριών
- που αποτελούσαν τα προπύργια της εικονολατρείας

νομιμοποιήθηκε από τη σύνοδο της Ιέρειας (754), η οποία :

- καταδίκασε τη λατρεία των εικόνων
- αναθεμάτισε τους οπαδούς της

Το 787, επί Κωνσταντίνου ΣΤ΄ και Ειρήνης:

- η **Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος** καταδίκασε την εικονομαχία

Το διάταγμα της εικονομαχικής συνόδου της Ιερείας (754)

Ομόφωνα ορίζουμε ότι οι παντός είδους εικόνες που έχουν κατασκευασθεί από κάθε είδους υλικό και έχουν ζωγραφιστεί από τον κακότεχνο χρωστήρα των εικονογράφων θα είναι στο μέλλον απόβλητες από τις χριστιανικές εκκλησίες και ξένες και αποκρουστικές για τους Χριστιανούς. Και κανένας πια να μην έχει το δικαίωμα να ασκεί το ανόσιο και ασεβές αυτό επάγγελμα. Όποιος τολμά από δω και πέρα να κατασκευάζει ή να προσκυνά ή να τοποθετεί σε εκκλησία ή ιδιωτική κατοικία ή να αποκρύπτει εικόνες, αν αυτός είναι επίσκοπος ή διάκονος, να καθαιρείται, αν είναι μοναχός ή λαϊκός, να αναθεματίζεται και να είναι υπόλογος απέναντι στους αυτοκρατορικούς νόμους, με την κατηγορία ότι στρέφεται ενάντια στις διαταγές του θεού και είναι εχθρός των πατροπαράδοτων δογμάτων.

H. Hennephof (εκδ.) *Textus Byzantinos ad Iconomachiam pertinentes in usum academicum*, Λέιντεν 1969, 73.

Οι αποφάσεις και ο λεγόμενος "όρος" της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου (787)

Ανατράπηκαν οι αποφάσεις της εικονοκλαστικής συνόδου (754) μετά από εμπεριστατωμένη εισήγηση, που πιθανότατα έκαμε ο πατριάρχης Ταράσιος. Η εικονομαχία καταδικάσθηκε ως αίρεση, αποφασίσθηκε η καταστροφή της εικονομαχικής φιλολογίας και η αναστήλωση των εικόνων, χωρίς να γίνει διάκριση στο υλικό κατασκευής τους ή στον χώρο που ήταν εκτεθειμένες. Ο συνοδικός "Όρος» προσδιόριζε επακριβώς τον σκοπό της "εικονικής ανατυπώσεως": "αυτοί που κοιτάζουν τις εικόνες θυμούνται και ποθούν τις εικονιζόμενες μορφές και απονέμουν σ' αυτές ασπασμό και τιμητική προσκύνηση, όχι την αληθινή λατρεία που ταιριάζει μόνο στη θεία φύση. Γιατί η τιμή που απονέμεται στην εικόνα μεταβαίνει στην πρωτότυπη έννοια και όποιος προσκυνάει την εικόνα προσκυνάει (ουσιαστικά) την υπόσταση του εικονιζόμενου σ' αυτή".

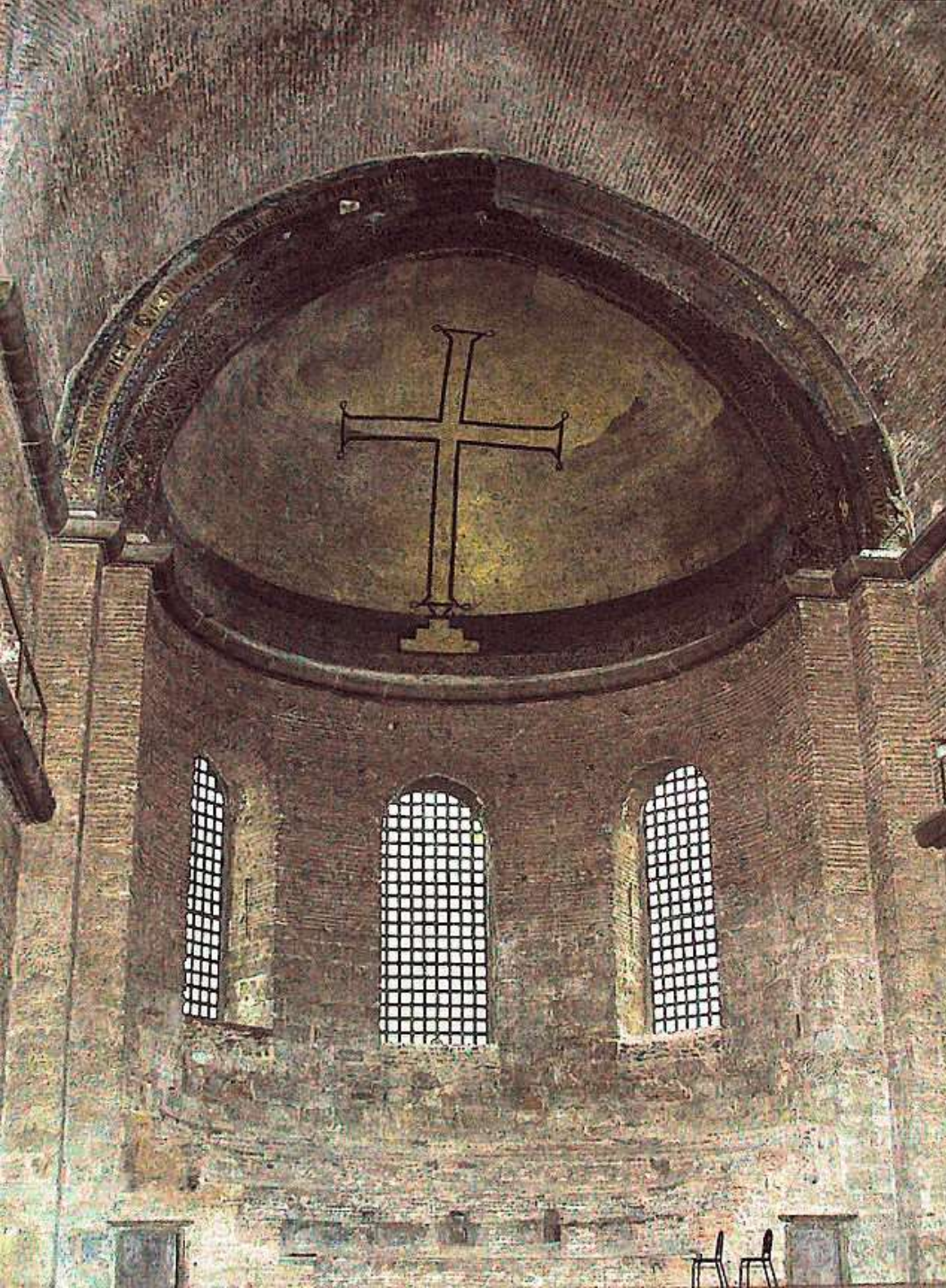
Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. Η' (Αθήνα 1979), 40.

➡ Να επισημάνετε τα κυριότερα επιχειρήματα των εικονομάχων και εικονολατρών (βλ. σχετικά παραθέματα) αφού λάβετε υπόψη σας τις αποφάσεις των συνόδων του 754 και του 787 (βλ. σελ. 94).

■ Η **ένταση** της διαμάχης των δύο παρατάξεων κορυφώθηκε επί **Κωνσταντίνου Ε'** (741-775), που εξαπέλυσε :
■ εκστρατεία τρομοκράτησης των μοναχών και καταστροφής των μονών που ήταν προπύργια εικονολατρίας.

▲ Κατά τη Α' φάση της εικονομαχίας (726-787), οι μοναχοί είναι οι πρώτοι που δέχονται τις συνέπειες της διαμάχης. Στην εικόνα, διωγμοί μοναχών, λεπτομέρεια από το Χρονικό του Ιωάννη Σκυλίτζη, τέλη 12ου-αρχές 13ου αιώνα. Madrid, Biblioteca Nacional, fol. 28vb. © Biblioteca Nacional, Madrid
<http://www.ime.gr/chronos/09/gr/gallery/main/others/p4e1p2.html>

◀ Αγία Ειρήνη

Κωνσταντινούπολης.

Ή Αποψη του εσωτερικού του ναού, όπου διακρίνεται η αψίδα με τον εικονομαχικό διάκοσμο (σταυρός) και το σύνθρονο. Χρονολογείται στα 740.

Ankara, Ministry of Culture, General Directorate of Monuments and Museums.

Sodini, J.P., "Urbanisme et Architecture de Constantinople", *Les dossiers d'archaeologie* No. 176 (Novembre 1992), σ. 15.

© Ministry of Culture, General Directorate of Monuments and Museums, Ankara

<http://www.ime.gr/chronos/09/gr/gallery/main/monuments/t4p1.html>

► Άποψη της κεντρικής αψίδας του Αγίου Βασιλείου στη Σινασό. Η αψίδα φέρει ανεικονικό διάκοσμο και στο κέντρο δεσπόζει ένας λατινικός σταυρός που πλαισιώνεται από γεωμετρικά κοσμήματα. 9ος αιώνας. Ankara, Ministry of Culture, General Directorate of Monuments and Museums. Jolivet-Levy, C., *La Cappadoce Memoire de Byzance*, Edition Mediterranee, Paris 1997, σ. 39. © Ministry of Culture, General Directorate of Monuments and Museums, Ankara
<http://www.ime.gr/chronos/09/gr/gallery/main/monuments/t3b2p2.html>

◀ Το εικονογραφικό πρόγραμμα των ναών κατά τη διάρκεια της Εικονομαχίας (726-843) τροποποιείται σύμφωνα με τις εικονοκλαστικές αντιλήψεις. Έτσι, οι απεικονίσεις ιερών προσώπων αντικαθίστανται με συμβολικά θέματα. Στην εικόνα, ο σταυρός από την καμάρα του ιερού της Αγίας Σοφίας στη Θεσσαλονίκη. Αρχές 8ου αιώνα. Θεσσαλονίκη, 9η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. ΥΠΠΟ/ΤΑΠ. Lowden, J., *Early Christian & Byzantine Art*, Phaidon Press Limited, London 1997, σ. 161, εικ. 89. © ΥΠΠΟ
<http://www.ime.gr/chronos/09/gr/gall>

► Κατά την εικονομαχική περίοδο (726-843) οι παραστάσεις ιερών προσώπων καταστρέφονται και ο διάκοσμος των ναών περιορίζεται σε ανεικονικά θέματα. Στην εικόνα, λεπτομέρεια από την ανεικονική διακόσμηση (φυτικός διάκοσμος) της αψίδας του Ιερού του Αγίου Αρτεμίου στη Νάξο. Η διακόσμηση του ναού τοποθετείται στα χρόνια του αυτοκράτορα Θεόφιλου (829-842).

Αθήνα, 2η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.
ΥΠΠΟ/ΤΑΠ. Χατζηδάκης, Μ., *Βυζαντινή Τέχνη στην Ελλάδα: Νάξος*, Εκδοτικός Οίκος "ΜΕΛΙΣΣΑ", Αθήνα 1989, σ. 65, εικ. 13. © ΥΠΠΟ

<http://www.ime.gr/chronos/09/gr/gallery/main/monuments/t3bp1.html>

◄ Ανεικονική διακόσμηση (γεωμετρικός διάκοσμος) από το εσωράχιο του εγκάρσιου τόξου της καμάρας στο ναό του Αγίου Ιωάννη στ' Αθησαρού στη Νάξο. 9ος αιώνας. Αθήνα, 2η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. ΥΠΠΟ/ΤΑΠ. Χατζηδάκης, Μ., *Βυζαντινή Τέχνη στην Ελλάδα: Νάξος*, Εκδοτικός Οίκος "ΜΕΛΙΣΣΑ", Αθήνα 1989, σ. 56, εικ. 8. © ΥΠΠΟ

<http://www.ime.gr/chronos/09/gr/gallery/main/monuments/t3bp1.html>

➤ Και τα τρία έργα που εικονίζονται χρονολογούνται στον 8^ο αιώνα. Ποια από αυτά έκαναν εικονολάτρες καλλιτέχνες και ποια εικονομάχοι; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

Πηγή: http://museduc.gr/docs/Istoria/B/LAI_K3_K4.pdf

ΤΕΛΟΣ Α΄ ΦΑΣΗΣ (726-787)

Η πρώτη φάση τερματίστηκε με την **Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο** (787). Η σύνοδος αυτή, η οποία συγκλήθηκε με πρωτοβουλία της αυτοκράτειρας Ειρήνης της Αθηναίας (780-802), αποκατέστησε πανηγυρικά τις εικόνες, διευκρινίζοντας ότι στις εικόνες απονέμεται μόνο **τιμητική προσκύνηση**.

Γυναίκα αυτοκράτειρα του
Βυζαντίου;

▲ <http://commons.wikimedia.org/>

▲ Μικρογραφία με την Ζ' Οικουμενική Σύνοδο. 11ος αιώνας, Βατικανό, Αποστολική Βιβλιοθήκη του Βατικανού.

Δ. ΑΝΑΖΩΤΗΡΩΣΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ

Η εικονομαχία αναζωπυρώθηκε

- από τους αυτοκράτορες **Λέοντα Ε΄** και **Θεόφιλο**
- χωρίς όμως την **ορμή** και το **φανατισμό** της πρώτης περιόδου

Το Μάρτιο του 843

- συγκλήθηκε σύννοδος στην Κων/πολη ✓
από τη **Θεοδώρα**, μητέρα του αυτοκράτορα Μιχαήλ
✓ και τους συνεργάτες της **Βάρδα** και **Θεόκτιστο**
- που αποφάσισε την **αποκατάσταση** των εικόνων
- και σήμανε την οριστική αποτυχία του κράτους να υποτάξει την εκκλησία ολοκληρωτικά στη βούλησή του.

◀ Η εικονομαχική έριδα έληξε το 843 με την οριστική αναστήλωση των εικόνων. Κρητική εικόνα που παρουσιάζει την αναστήλωση των εικόνων. 16ος αιώνας. Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη, Συλλογή Σταθάτου 21170. Φωτόπουλος, Δ., Δεληβορριάς Α., *Η Ελλάδα του Μουσείου Μπενάκη*, Αθήνα 1997, σ. 280, εικ. 471. © Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα

<http://www.ime.gr/chronos/09/gr/gallery/main/miniatures/t3cp1.html>

➤ Ποια είναι η γιορτή της Ορθόδοξης Εκκλησίας προς ανάμνηση της αναστήλωσης των εικόνων;

➤ Ποια είναι η επίσημη θέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας για τη λατρεία των εικόνων;

ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑ

